

ABAFÁY-DEÁK CSILLAG

Nyuszi, már férfi vagy

„Cselényi Béla láthatatlan költő,
a legnagyobb magyar láthatatlan költő.”
(Esterházy Péter)

– „Mókus bácsi – kérdezte Satnya Nyuszi a keresztapjától – Mókus bácsi, miért van az, hogy itt karácsonykor nincs hideg, nem hull a hó, és az Angyalnak azt mondják, hogy... Miku..., á-á..., hogy Jézuska?... Mókus bácsi odalépett a keresztfiához, mellső lábát a vállára tette, és szokatlanul komoly hangon ezt mondta: – Ezek azért vannak, Nyuszi, mert már férfi vagy.” E sorokat *Satnya Nyuszi első karácsonya Ausztráliában* című első prózakötetében (Noran Kiadó, 2004) olvashatjuk. A nyuszi egészen Ausztráliáig jut, valójában disszidál.

Cselényi Béla mindig úgy tekintett és tekint ma is a világra, mintha egy meseben élne, mintha örökre gyermek maradt volna. A világ iránti kíváncsiságát hatvanon túl, ma sem leplezi, és ebbe önmaga iránti kíváncsiságát is beleérti. „Makacs felfedező” (Báthori Csaba), honvágát legyőzve ma is Magyarországon él. Itt érzi szabadnak magát. Szabadságpárti, aki gyakran bizonytalan, mire is emlékszik, jól emlékszik-e arra, ami történt. Történt-e bármi, ez is nyitott kérdés. Nem képzelődik, csak hisz az álmokban, lejegyzí őket, napra pontosan. Jegyzetel. Minden reggel jelekkel látja el, saját készítésű piktogramokkal. Összeállítja belőlük az álomszerelvényt, ólomkatonák őrzik, s most már a könyvespolcon sorakoznak, hadrendben. Az álomszerelvénnyel mozdulatlan, nincs füttyjel, nincs indulás, de nincs érkezés sem. Álomutazó, aki úgy hiszi, már megérkezett, holott még el sem indult.

Cselényi Béla pedig elindult. Kolozsvárról, ahol született. Kolozsvárról, ahol én is éltem, míg el nem indultam. Legutóbbi kötetében (*Órajáték bronzapával*, Parnasszus Kiadó, 2019) szereplő, *A második kiutazás* (67. o.) című verse szerint ez olyan út, amelyet elfelejtett a költő. De Kolozsvárt nem feleli. Vagy feledheti? A *Súlytalan honvág* (64. o.) a kolozsvári utcát juttatja eszébe, amelyen súlytalanul lépne, járna, csak úgy, látogatóban. Vajon mennyire voltak súlytalanok a léptei, amikor az 1970-es években munkakönyv nélküli tejkihordóként dolgozott? Akkor ez a lehetőség, még azoknál is, akik úgynevezett rendes munkát sem kaptak, vagy már az állásukból kidobott írók esetében is, megélhetésüket, éhenhalásuk megakadályozását jelentette. Hajnalban vitték ki az üveges tejet, ami inkább tejnek látszó tárgy volt, és később már ez a lehetőség is megszűnt. „No milk today.” Ebben éltünk, de nem csak tejen él az ember. Túlélésünket segítette a magyarországi barátoktól érkező szellemi táplálék: az Új Írás, a Kortárs, a Nagyvilág és más folyóiratok számai. Cselényi Béla dolgozott játékgyárban, raktárosként, szerintem akkor is a saját betűjátékain elmélkedett és írt, ez tartotta életben, kamaszkora óta írta verseit. Volt segédkönyvtáros is, ott elemében lehetett. 1977–1980 között a Gaál Gábor Kör titkára, majd a kör megszűnéséig (1982) annak vezetője volt. 1987. december 23. óta Budapesten él. Milyen lehetett az első karácsonya Budapesten? Mint Satnya

Nyuszié Ausztráliában? 1988-tól a Magyar Rádió Sajtóarchívumának sajtó-informatikus dokumentátora. 1989–1990 között elvégezte a MÚOSZ újságíró iskoláját. Utolsó munkahelye a Magyar Távirati Iroda volt. Első verseskötete, a *Barna madár* 1979-ben jelent meg a Kriterion Kiadó gondozásában, és az úgynevezett harmadik Forrás-nemzedék képviselőjeként lépett be a romániai magyar irodalomba. Azok közül, akik vele együtt indultak a hetvenes évek elején, néhányat (például Szöcs Gézát) hamarabb felkapott a hírnév, bár egy darabig együtt haladtak.

Cselényi Béla ma is gúnnyal, önirónával tekint önmagára és korára, daccal és óvatos dühvel, én is itt vagyok. Jelen is van, meg nem is. Inkább tűnődő eltűnőben. „Talán eltűnök hirtelen” – írja József Attila. Talán – erősítené meg Cselényi Béla. Nincs eldöntve, mert eldönthetetlen. A 2020-as Artisjus-díjat a vers kategóriában Cselényi Béla költő *Órajáték bronzapával* című verseskötetének ítélte a kuratórium. Eldönthetetlen, hogy miért virulens Cselényi Béla költészete, mint a kosbor vagy a máriatövis. Talán mindkettő. Illata és színe van. A szabadságkultusz jelképei, vadon teremnek.

Költői léte a *ködlovag* szóval is jellemezhető. Magyar jelenség. Azokat az írókat nevezték így, akik magányban és homályban éltek, alkottak. A felszín mögé láttak, a rejtett valóságot kívánták felfedezni és megragadni. Műveik a fantázia, a mesék imaginárius világába lépnek át, miközben önreflexiójukban álom és valóság, élet és halál egymástól elválaszthatatlanná válik. Cselényi Bélánál is a műönállóság – jelentése, üzenete önmagára mutat vissza, de nem csak egy ködlovag, hanem a különállók között is különálló, fényérzékeny gentleman, aki sosem akart hős lenni, sem antihős. Zárványba foglalta magát, így vált egy kényszeredetten kettéhasított, halhatatlan városi emberré. Alkotói szemléletét egyszerre hatja át a nyelviség, az elmondás mikéntje és stílusa, és ezek mögött a sejtelmes, megfoghatatlan hangulatot kifejező szándék és akarat.

Cselényi Béla verseinek lelki, érzéki és érzelmi tartalma mindig magában hordoz, magában rejt egyfajta távolságtartó, elidegenítő mozzanatot, amely a világra rácsodálkozását, nyitottságát, egyben a költői szubjektum gyöngédségét, törekenységét hivatott ellensúlyozni, megbillenteni, zárójelbe helyezni. Létállapotai a vágyott és önként vállalt magánytól, a hiányérzésektől, a világ történéseit szeizmográfyszerűen követő állapotig ívelnek. Létértelmezései, önmegszólításai szuggesztívek, álomszerűek, a valóság határait kitoló, megkérdőjelező érzéseken-gondolatokon alapszanak. Gyakran emlékezik, de ez az emlékezés nem a múlt időben létet (helyet) jelenti, hanem a jelenné vált múltat. Egyfajta időhurok ez, ismételni kell, hogy világossá váljon, miként léphet ki ebből a hurokból, válhat a vers a felidézett pillanat bronzszobrává.

Cselényi Béla verseiben is tetten érhető, hogy megrendült a műalkotások időtlenségébe és örökkévalóságába vetett hit. Nem a világgal áll szemben, hanem önmagával. Haikui a látható és a nem látható dolgok közötti kapcsolatot térképezik fel, ebben a világban az ember, az állatok és a tárgyak egyenértékűek, mellérendelt viszonyban vannak egymással, és a névadó maga a tárgy.

A költői hagyományt kritikával és kellő iróniával, allúzióval kezelte és kezeli. Versei a vegetatív szintű lét világát, az arra ráismerés pillanatát ragadják meg; ebből a világból kitörni nem lehet, csak beszélni róla, mondani és mondani. Tudata nem önmagára záródó tudat, nyitottsága a gyermeki kíváncsiság nyitottsága és elevensége. Derűjében egy clown iróniája, esetlensége lappang, hogy nem tartozik számadással senkinek, sem élőnek, sem holt-

nak, és a lét lepattinthatatlan figurája, aki képes provokatív és trágár lenni, aki képes álarc mögé rejtőzni, és ezzel megőrizni a titkát, a titkos társát, a példaképét a gondolkodásban. Ez a fel-felcsillanó derű és irónia Cselényi Béla sajátja, olyanságának lényege.

„Azt olvastam egy emlékkönyvben, hogy az igazi költő csónakja mindig a nyílt vizeken jár, távol a partoktól, onnét tehát nem elérhető, nem irányítható, más, nem a parti hullámverésben jár. Cselényi ütött-kopott, zseniális ladikja, hogy azt ne mondjam, lélekvesztője is ott kint van. Olvasván érezzük, messzi vagyunk, messzire vittek minket” – írja róla Esterházy Péter.

Ne féljünk beszállni csónakjába, lélekvesztőjébe: izgalmas utazásunk lesz, ha olvassuk a verseit.